

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна*

Том 2

Харків
«Право»
2016

УДК 343.988
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 2. – Х. : Право, 2016. – 194 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

3. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : навч. посіб. – Х. : Право, 2014. – 513 с.
4. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. для курсантів вищ. навч. закладів МВС України / уклад.: А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброда та ін. – К., 2012. – 246 с.
5. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2010. – 224 с.
6. Філоненко Г. М. Вплив сім'ї та найближчого оточення на жінок, які вчиняють злочини у сімейно-побутовій сфері [Електронний ресурс] / Г. М. Філоненко // Європ. перспективи. – 2014. – № 10. – С. 107–112. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_10_20 (дата звернення: 20.10.2016). – Заголовок з екрана.
7. Мустафаєв Г. Ю. До проблеми соціалізації молоді: соціально-психологічна характеристика осіб, які зазнають насильство в сім'ї / Г. Ю. Мустафаєв // Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти : зб. наук. пр. / Нац. ун-т держ. податк. служби України ; за заг. ред. Н. В. Ківенко. – Ірпінь : ВЦ НУДПСУ, 2013. – 131 с.

Науковий керівник – асист. О. О. Шуміло

К. О. Чулак,
студентка 1 групи 5 курсу міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ОСОБОЮ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

В умовах сучасного глобалізованого світу забезпечення мирного та безпечного співіснування громадян, їх життя, здоров'я та особистої недоторканності є однією з основних кримінологічних проблем. При цьому безпека розглядається як стан або якість захищеності від реальних або потенційних загроз, страху, невпевненості, депривації та інших поневірянь.

Актуальність даного питання зумовлена тим, що сьогодні Україна переживає глибоку соціальну кризу, в межах якої відбувається все більша криміналізація сфер життєдіяльності, і, як наслідок, поширення насильства, що набуває катастрофічних меж та викликають гострий соціальний резонанс, залишаючись однією з найзлободенніших проблем суспільства. Зважаючи на загальну ескалацію насильства в українському суспільстві ХХІ ст., визначення ролі віктимної поведінки потерпілої особи є нагальною потребою для всебічного вивчення проблеми поширення злочинів даного виду та розробці профілактичних заходів, спрямованих на захист людини чи спільності людей у будь-якій формі їх інтеграції [1].

Як відомо, центральною фігурою у кримінологічній віктимології є жертва злочину, термін «жертва» – не єдиний, поряд також вживаються поняття «рецидивна жертва», «потенційна жертва», «потерпілий», що значно розширює сферу досліджень. Однак необхідно зауважити на існуванні зв'язку між активним суб'єктом формування злочинної мотивації та злочинцем та на можливості інтеракції під час вчинення злочину [2].

Віктимність (від лат. *victima* – жертва, комплекс жертви, роль жертви) тлумачиться як стійка особистісна якість, що характеризує об'єктну характеристику індивіда ставати жертвою зовнішніх обставин і активності соціального оточення або схильність суб'єкта до поведінки у взаємодії з іншими виявлятися жертвою [3].

Віктимна поведінка є практичним втіленням індивідуальної віктимності, прояви якої багато-векторні та свідчать про її багатоманітність. Це така поведінка, при якій жертва певним чином сприяє вчиненню злочину, свідомо чи несвідомо створює об'єктивні та суб'єктивні умови для криміналізації, зневажаючи запобіжними заходами [1]. При цьому конкретна ситуація породжує вольовий акт не сам по собі, а лише у взаємодії з особою конкретної людини, переломлюючись крізь її інтереси, погляди, звички, особливості психіки та інші індивідуальні риси [4]. Віктимна поведінка може виражатися як в активних, так і в пасивних діях.

Необхідно зауважити, що віктимність, як одна з детермінант тяжкої насильницької злочинності та особлива властивість особистості й поведінки потенційної жертви, яка є поштовхом до реалізації наміру і досягнення злочинного результату, притаманна далеко не всім постраждалим, адже є пасивні, випадкові, некритичні жертви [5] та враховуючи посттравматичний шок, гнів, приниженість, страх і депресію – рикошетні жертви, до яких відносять: членів сім'ї, близьких осіб, родичів та утриманців [6]. При цьому віктимність залежить від особистісних характеристик, соціального статусу людини, ступеня конфліктогенності ситуації для особи [3].

Спосіб життя жертви створює відповідні передумови для віктимізації її власної поведінки. Такі різноманітні складові, як взаємовідносини з батьками, однолітками, вчителями; залучення в асоціальні угруповання; особливості соціалізації; власний віктимний досвід; певні якості людини, сприяють формуванню різних моделей віктимної поведінки [3]. Зважаючи на характер даної категорії злочинів, характерним є те, що для жінок властивий більший ступінь віктимізації, ніж для чоловіків, оскільки жінки володіють значно меншими можливостями до опору, а з другого боку, поведінка жінки частіше носить агресивний характер і в силу цього створює передумови заподіяння їй шкоди.

Враховуючи особливості впливу різних типів віктимної поведінки потерпілого на виникнення у злочинця рішучості вчинити тяжкий насильницький злочин проти особи, можна зробити висновок про те, що віктимна поведінка не має юридичного значення і не може бути врахована при призначенні покарання, однак класифікація потерпілих від злочинів є необхідною умовою для розробки основних напрямів діяльності щодо спеціально-кримінологічного запобігання насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи. Варто наголосити, що насильство свідчить про низький рівень цивілізованості суспільства та є фактором його дестабілізації, тому метою вироблення таких заходів є ще й підвищення ефективності кримінологічної профілактики злочинів їх відвернення, припинення та забезпечення охорони громадян як потенційних жертв шляхом організаційно-превентивного, спонукального напрямів та активної протидії розвитку злочинної діяльності і настанню тяжких її наслідків [6].

Список літератури

1. Гумін О. М. Особливості кримінологічного аналізу жертв насильницьких злочинів [Електронний ресурс] / О. М. Гумін // Наук. зап. Львів. ун-ту бізнесу та права. – 2009. – Вип. 3. – С. 209–218. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2009_3_31.
2. Антонян Ю. М. Причини преступного поведения / Ю. М. Антонян. – М. : Академия МВД России, 1992. – С. 30.
3. Христич І. О. До питання про деякі складові віктимності особистості / І. О. Христич, Л. О. Шевченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2012. – № 2 (9). – С. 276–282.
4. Кудрявцев В. Н. Причинность в криминологии / В. Н. Кудрявцев. – М. : Юрид. лит., 1968. – 176 с.
5. Багрий-Шахматов Л. В. Віктимізація як криміногенний чинник / Л. В. Багрий-Шахматов, В. О. Туляков // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 1995. – № 4. – С. 72–84.
6. Криминологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни і Б. М. Головкіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. І. О. Христич